

Dat zijn de mensen die het werk deden

Mensen die dingen verzamelen, die bepaalde zaken uit liefde bijbrengen, iedereen kent ze. Sommige mensen zijn daarin bijzonderder dan anderen. Hugo Strötbaum bijvoorbeeld heeft een enorme collectie 78-toerenplaten met rebétika, praktisch vanaf de allervroegste opnamen. Nu verzamelt hij alleen nog gegevens over de technici die de opnamen maakten. Die gegevens, over inmiddels meer dan 450 personen, staan op zijn Engelstalige website, www.recordingpioneers.com, die sinds 2009 geraadpleegd kan worden.

Yolanda Verbeek

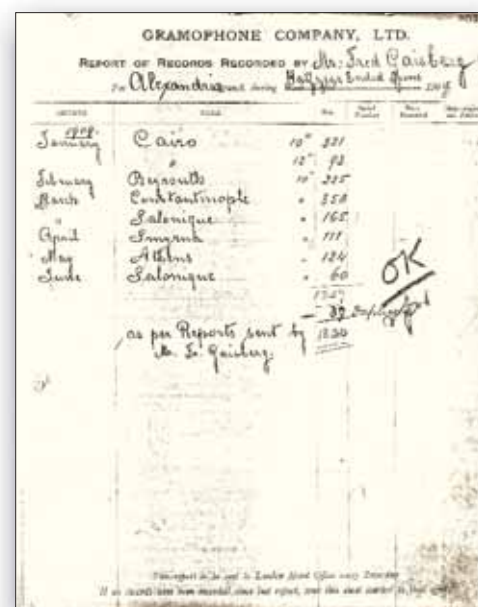
Hugo was docent Turks aan de universiteit van Nijmegen, kent Grieks en was een vriend van de bouzouki-virtuoos Iordanis Tsomidis. In de jaren dat Tsomidis concerten in Nederland gaf, trad Hugo dikwijls samen met hem op en begeleidde hem op de *baglamás*. In het refrein van het lied *Maak 'm klaar, Stavros* op de cd *Lessen in onsterfelijkheid* noemde Iordanis hem *Vre Ougo*, waarmee hij een actuele draai gaf aan het bekende *rebétika*-nummer van Markos Vamvakaris.

Het verhaal van de verzamelaar

‘In 1965 ging mijn zus naar Griekenland, en kwam terug met de mededeling: ‘Hugo, dat is een land voor jou’. Dat bleek te kloppen. Het jaar daarna ging ik zelf een kijkje nemen en het eerste contact met de Grieken en hun mentaliteit was een openbaring. Het contact bleek sindsdien één van de brandstoffen te zijn die ik nodig heb. Muziek liefhebber van huis uit, van onder meer klassiek, dixieland, volksmuziek en pop, raakte ik uiteraard ook gefascineerd door de Griekse muziek. Maar pas veel later kwam ik in aanraking met *rebétika*: via een concert van de Rebétiki Kompania in 1981.

Toen ik begin jaren '80 in Athene was, vond ik bij toeval in een winkeltje in Monastiraki een aantal 78-toerenplaten met oude Griekse (de zangeres Roza Eskenazi) en Turkse muziek. Ik had me eigenlijk helemaal niet gerealiseerd dat die oude platen nog te vinden waren. In die jaren was er in Griekenland sprake van een hernieuwde belangstelling voor *rebétika*, en werden er veel oude opnames op lp uitgebracht. Met de introductie van de cd is het aantal heruitgaven en de belangstelling daarvoor gigantisch toegenomen.

Ik kwam regelmatig in Turkije en omdat er door Jan en Alleman beweerd werd dat *rebétika* daar vandaan kwam, lag het voor de hand om daar ook op zoek te gaan naar oude platen: zo begon ik Istanbul en Izmir, steden met een deels Griekse achtergrond, uit te kammen. Al gauw merkte ik dat in Turkije nog flink wat te halen viel, omdat de belangstelling voor oude platen daar nog niet zo sterk ontwikkeld was als in Griekenland. Ik was met mijn speurtocht

eigenlijk precies op tijd. Er werd in Istanbul rigoureus gewerkt aan verbetering van het wegnen, en daarbij sneuvelde gedeelten van oude, veelal half-Griekse woonwijken. De huis-eigenaren verkochten hun inboedels en zorgden ervoor dat antiekwinkeltjes, junkshops en oude radiozaakjes zich vulden, uiteraard ook met hun oude platen. Zo begon ik gestaag een platencollectie op te bouwen met Griekse, Turkse, Armeense, Joodse en Arabische muziek. Ook Egypte, dat ooit deel uitmaakte van het Osmaanse Rijk, bleek een zeer geschikt jachtterrein voor 78-toerenplaten te zijn.

Een ontmoeting met een gitarist en verzamelaar van 78-toerenplaten op operagebied gaf een nieuwe impuls aan mijn verzamelwoede. Van hem kreeg ik een aantal artikelen over opnamesessies van *The Gramophone Company* (wat later *His Master's Voice* zou gaan heten) tussen 1898 en 1910. Deze overzichten vermeldden naast de namen van opnametechnici ook opnamedata en de diverse opnamelocaties in Europa, Azië en Noord-Afrika. En zo kon ik aan de hand van die lijsten achterhalen wanneer, waar en door wie die oude platen die ik in Griekenland, Turkije en Egypte had gevonden opgenomen waren.

Veel was al uitgezocht over zangers en musici – in Amerika verscheen bijvoorbeeld in de jaren tachtig het standaardwerk *Grove's Dictionary* van Nicolas Slonimsky, een vervolg op het door Theodore Baker in 1900 begonnen *Biographical Dictionary of Musicians* –, maar wie hadden

die opnamen eigenlijk gemaakt, wanneer, en waar?

Langzamerhand verschoof mijn interesse van de muziek en de musicus naar de ontwikkeling van de grammofoonplatenindustrie. Door die dateringslijsten begon ik in te zien dat die opnametechnici een zeer belangrijke rol gespeeld hadden. Immers dezelfde technici die ervoor zorgden dat klassieke muziek, marsen, opera en operette op plaat gezet werd, namen ook volksmuziek op, en in een bepaald stadium dus ook *rebétika*.

De muziekindustrie was toentertijd nog niet zo veelomvattend dat elk land zijn eigen fabrieken en opnamestudio's had. De expertise was toen voornamelijk in handen van grote buitenlandse firma's. Die stuurden opnametechnici met hun apparatuur op pad om in allerlei landen, meestal in hotels, opnamen te maken. Die namen ze dan mee terug naar de landen waar ze vandaan kwamen en daar werden er grammofoonplaten van geperst. Vervolgens werden die platen dan weer naar diverse landen geëxporteerd.

Door nu allerlei gegevens over die technici te achterhalen, kon een bepaald muziekgebied beter omschreven worden, completer in kaart gebracht worden, de ontwikkeling van de muziek(industrie) beter doorgrond worden. Het was zaak nog levende verwanten van die technici op te sporen, voordat hun sporen definitief uitgewist zouden worden.

In Griekse muziektijdschriften vond ik de artikelen over *rebétika* van Kounadis en Papaioánou, de eerste Grieken die grondig dateringsonderzoek op het gebied van oude platen deden. Maar niet alleen in Griekenland moesten gegevens te vinden zijn. Zo kwam ik ook terecht bij platenmaatschappij EMI (ofte wel *His Master's Voice*) in Hayes, bij Londen, waar ik een enorm archief aantrof, een schat aan informatie teruggaand tot vóór 1900.

Laden vol met correspondentie, catalogi, opnameboeken en in een enkel geval zelfs dozen met dagboeken, foto's en proefpersingen. In de 'Griekenland-lade' vond ik ook een rapport van een medewerker die in 1930 naar Griekenland was gestuurd om het reilen en zeilen van het filiaal van die maatschappij in Athene onder de loep te nemen en tevens de concurrentie van andere platenmaatschappijen in kaart te brengen. Vanuit een commercieel oogpunt uiteraard. Dit rapport is van historisch belang, want het is voorzover bekend het eerste document waarin de *rebétika* als muzieksoort wordt beschreven (binnenkort op mijn website).

Bij het doorspitten van al dat EMI materiaal raakte ik gaandeweg ook verzeild in genealogisch onderzoek. Aan de hand van namen ging ik op zoek naar meer materiaal, eerst per post, later via het internet, en spoorde nog in leven zijnde verwanten van de inmiddels overleden technici op.

Door middel van brieven, e-mails en telefoontjes legde ik aan hen uit wat het doel van mijn belangstelling was en vroeg of ze nog in het bezit waren van brieven of foto's van hun groot-

ouders. Vaak reageerden de kleinkinderen enthousiast en stuurden van alles op, zaken die nog nooit elders waren opgedoken, laat staan beschreven. Het werd een gigantische speurtocht naar data: codes bij matrijsnummers die naar een technicus verwijzen, brieven, trouwboekjes, passagierslijsten van schepen, foto's met onderschriften, ansichtkaarten

verstuurd uit de hele wereld, alles wordt minutieus onderzocht en in kaart gebracht. Mijn zoektochten hebben in de loop van de jaren de vorm van een soort 'muziekarcheologie' (een Amerikaanse vriend bedacht hiervoor de term *forensic discography*) aangenomen en is veelomvattend en wereldomspannend.'

Tot slot

Ooit was Hugo van plan over het verzamelde materiaal een boek te schrijven, maar dat kwam er niet van. Nu heeft hij een ander, veel flexibeler forum om zijn data kwijt te kunnen. Hij leerde iemand kennen die een website voor hem bouwde: een internationale *Who's who* van platenmensen, voornamelijk opnametechnici. Een vraagbaak voor mensen die betrouwbare informatie zoeken over de steunpilaren van de muziekindustrie, de opnametechnici. Kortom, een naslagwerk.

Hugo's website is uniek, want wereldwijd is er geen website of naslagwerk te vinden op dit gebied. Gelukkig is er de laatste jaren steeds meer belangstelling ontstaan voor de man achter de schermen: de geluidstechnicus.

Mijn laatste vraag naar het waarom, beantwoordt Hugo met een citaat van Slonimsky: '*passionately involved in the pursuit of accuracy for the hell of it...*' 🐾